

דפים 1 – 2

י. א. האם צריך לעשר פירות בית שאן? ומה דין המקומות שכבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל?
ב. הלוקח פירות דמאי לבהמה, האם צריך לעשרם?

א. רבי התיר את בית שאן כולה, על סמך עדות שנאמרה לפניו על רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן ללא שעישרו. ואף על פי שהיא מארץ ישראל אך הואיל ולא כבשום עולי בבל דינה כחול לענין מעשרות, שסבר רבי קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. וכן לענין קדושת שביעית בפירותיה.

א. מדברי הרמב"ם (תרומות א,ה) משמע שבית שאן פטורה לגמרי מתרומות ומעשרות. ורש"י והראב"ד סוברים שלא התיר רבי אלא מעשר ירק [או שאר פירות האילן חוץ מדגן תירוש ויצהר] שחיובו מדרבנן. ור"ת פירש שרק לענין דמאי התיר, אבל טבל – חייב במעשר [וברמב"ן משמע שאף בדמאי לא התיר אלא בשאר פירות מלבד דגן תירוש ויצהר]. ויש מפרשים שלא התיר רבי אלא כלפי חומרי ארץ ישראל המתרים בחול, כגון אוכל והולך ואח"כ מפרש. וי"א שלא התיר אלא בלוקח מן הנכרי (עפ"י ר"ש דמאי א; תורא"ש ברכות לו. ר"י קורקוס).

ב. לא התיר רבי אלא בית שאן עצמה [ועוד כמה ישובים המפורטים בירושלמי], אבל לא סביבותיה. וכיום איננו יודעים בודאות גבולות בית שאן הקדומה (עפ"י חזו"א ג,ד).

ג. שאר מקומות שלא כבשום עולי בבל; לדברי הרמב"ם ועוד פוסקים, חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן. לא התיר רבי אלא את בית שאן וחברותיה שהיו רחוקים מעיקר הישוב (ערמב"ן ורשב"א. וכן נקט הגר"א).

ולדעת התוס', שאר הפירות מלבד דגן תירוש ויצהר אינם חייבים אלא בתרומה ולא במעשר. ולהראב"ד (תרומות א,ה) ורש"י, אף במעשר אינם חייבים [וכדין חוצה לארץ לדעתם]. (וע' בלשון רבנו גרשום כאן ומשמע שפטורים לגמרי ממעשר. ותמה על כך באבי עזרי (שמיטה ויובל ד,כו). ושם כוונתו למעשר ירק וכהראב"ד).

ישנה דעה אחת בפוסקים הנוקטת קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא (בעל העיטור). ואולם אין כן דעת שאר כל הפוסקים. (וע' חזו"א שביעית ג,יג; מעדני ארץ תרומות א,ה).

ד. מקומות המסופקים לנו אם כבשום עולי בבל או רק עולי מצרים, כתב החזו"א (שביעית ג) שנראה שמברכים על מעשר פירותיהם, שיש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם והגר"א שגם מקום שכבשו עולי מצרים בלבד חייבים בכל הפירות והירקות.

ולכאורה הוא הדין שבאופן זה תורמים מזה על זה. ובמקומות כאלו יש מקום להחמיר ולא להפריש מפירות מקום זה על פירות מקום המרוחק ממנו. וצ"ע (עפ"י קיצור הלכות תרומות ומעשרות לר"י בויאר ב,ו בהערות).

ב. הלוקח פירות (הראויים לאכילת אדם) מעם הארץ להאכיל לבהמה – פטור מלעשר, שלא גזרו על הדמאי בזה [וכן הלוקח לזריעה או קמח לעורות וכד'], וכיון שאמר לו עם הארץ מתוקנים הם – אינו צריך לעשר (רמב"ם יג,יד).

לקחם לאכילת אדם ונמלך עליהם לבהמה, בין בהמה שלו בין של חברו – חייב לעשר קודם שיתן להם (רבי יוחנן. וכן תניא בבבב"א).

- א. מאכל בהמה שאינו ראוי לאדם – פטור מתרומות ומעשרות. אבל דבר שסתמו עומד לאדם, אי אפשר לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו, וחייב (תורא"ש נא.). ולדעת הרמב"ן (בע"ז מא:): מאכל אדם שזרעו לבהמה – פטור [ונחלקו אחרונים לדעתו, אם זרעו לבהמה ונמלך וגמר מלאכתו לשם אדם. ע' חזו"א מעשרות א, י; מעדני ארץ תרומות ב, ד].
- ב. פירות שלקחם לאכילה ונמלך, לא ימכרם לנכרי עד שיתקנם, שמא ימכרם הגוי לישראל אחר, והרי כבר נתחייב לתקנם (רמב"ם מעשר יג, יד, עפ"י התוספתא). אבל לקחם מתחילה למכרם לגוי – פטור בדמאי (פאת השלחן יח, נה.).

דף ח

- יא. א. ליבן סכין ושחט בה, האם שחיטתו כשרה אם לאו?
ב. סכין של עבודת כוכבים, האם מותר לשחוט בה או לחתוך בה בשר?
ג. השוחט בסכין של נכרי, מה דין הבשר?
ד. מה דין סכין ששחט בה טריפה, וכן סכין של שחיטת כשרה?
ה. כמה סכינים צריך הטבח, וכמה כלים הוא צריך להדחת הבשר והחלבים?
ו. האם מותר להניח הכסלים וחלביהן על שאר הבשר?
- א. אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן סכין ושחט בה – שחיטתו כשרה. חידודה קודם לשריפתה. [ואין לפסול משום שריפת צדי הסכין את הסימנים קודם שנחתכו ברובן – כי מקום החתך מתרחב ואין צדי הסכין נוגעים בסימנים אלא החוד בלבד, ובמקום החוד החיתוך קודם לשריפה].
- א. כתבו ראשונים שמכך שהרי"ף השמיט הלכה זו, נראה שנקט על פי סוגיא אחרת שאין אומרים 'מירווח רווח' וחוששים לשריפת צדי הסכין את הסימנים. וכן דעת הרז"ה ועוד (וכ"כ הרא"ש בדעת הרמב"ם. וכן בה"ג השמיטה. וכן היא דעה ראשונה בשו"ע סי' ט. וע"ש בש"ך שכן דעת רש"ל ב"ח ולבוש). ויש פוסקים כרבי זירא (עפ"י רבנו יונה; רבי"ה עמ' כב. וכן י"ג בדעת הרמב"ם – ער"ן וכס"מ שחיטה א, כב; רא"ש בשם הראב"ד; ספר העיטור ב, ב).
- וכתבו כמה ראשונים שאף רבי זירא לא התיר לשחוט לכתחילה אלא בדיעבד (עריטב"א. וכ"כ הראשונים בשם הראב"ד; בעל העיטור).
- ב. לכל הדעות משמע שאם ניקב הוושט בשעת שחיטה במקום שנחתך כבר – הרי זו טריפה ונלא נבילה. אחרונים. וע' אחיעזר ח"ב ח, ד], שהרי מבואר בגמרא שאילולא 'מירווח רווח' השחיטה היתה פסולה משום שריפת הסימנים בתוך כדי השחיטה (תוס'). ויש דעה המקילה בדבר [ושונה סכין מלובנת שהיא מקדמת לשרוף גם מה שעדיין לא נשחט] (ע' במאירי שהביא דעה זו, וחלק). ואם כבר נשחט רוב הסימן, כתבו אחרונים ששוב לא יפסול בניקוב (עפ"י מעיו"ט ח, ה; ש"ך כו, א). ע' פריט"ם נוספים בפרי חדש יו"ד ט ובתבואות שור שם; שבט הלוי ח"ו קיד.
- ג. שיעור 'ליבון' כתבו כמה אחרונים, כשאר ליבון בש"ס שניצוצות ניתזים ממנו, ועכ"פ כליבון הקל. ודעת בעל שמלה חדשה (ט, א) שאפילו בשיעור יד סולדת די לשרוף הסימנים.
- ב. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: סכין של עבודת כוכבים (האסורה בהנאה משום 'משמשי עכו"ם') – מותר לשחוט בה, מקלקל הוא (שבהמה חיה דמיה והנאתה מרובים משל השחוטתה). ואסור לחתוך בה בשר – מתקן הוא.